

єднуються процеси організації та самоорганізації, управління і самоврядування [2].

Отже, сьогодні приватність та публічність тісно пов'язані з людською гідністю та іншими ключовими цінностями, такими як: свобода асоціацій та свобода слова, вони стали одним із найбільш важливих питань у галузі прав людини новітнього часу. Право на приватність належить до особистих немайнових прав і на сучасному етапі розвитку вітчизняної правової науки тож саме поняттю права на особисте життя та його таємницю. Важко не погодитися із наявністю численних неузгодженостей та суперечностей у вітчизняній правозастосовній практиці, подолання яких потребує дотримання рекомендацій вирішення основних проблем реалізації права на приватність Української Гельсінської спілки з прав людини. Так як, право на публічність, та її вигляд визначаються інтенсивністю асоціативної життя суспільства, її організованістю, демократичної відкритістю самого суспільства. Таким чином, можна зазначити, що право на публічність та приватність є взаємопов'язаними між собою, однак існують у різних формах свого вираження.

Бібліографічні посилання:

1. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / Стефанчук Р.О. - К.: КНТ, 2008. - С. 476-478.
2. Степин В.С. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / В.С. Степин. - Институт философии РАН; Национальный общественно-научный фонд - 2-е изд., испр. и допол. — М.: Мысль, 2010.
3. Ревко П.С. Искусственные интеллектуальные системы и повседневная жизнь человека. - Таганрог, 2009 // [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/revko/05.php.
4. Красавчикова Л.О. Личная жизнь под охраной закона. - М., 1983.

Ступак С.Р.,
слухач магістратури
Науковий керівник –
д.ю.н., доц. **Кучук А.М.,**
професор кафедри теорії
та історії держави і права

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

**ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА
У ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ УКРАЇНИ**

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1]. Верховенство права – це фундаментальний принцип сучасної демократичної держави а тому він повинен не тільки за-

кріплюватися в Конституції, а й фактично реалізовуватися в діяльності апарату державної влади, в суспільному житті, при здійсненні правосуддя. Однак, в Конституції не наводиться визначення зазначеного принципу, а тому виникає необхідність тлумачення принципу верховенства права та встановлення його складових елементів. Така думка виникає майже у кожного правника, яких хоча б раз звернув на це увагу, читаючи Конституцію.

Так що ж означає принцип «верховенство права» закріплений не тільки Конституції, а й в низці законів нашої держави? Чи потрібно надавати визначення даному принципу, чи слід виділяти його елементи, як це зроблено було раніше, не звужуючи його певним визначенням?

Взагалі, в науковий обіг термін «верховенство права» («the rule of law») уперше запровадив у ХІХ столітті англійський правознавець, професор Оксфордського університету А. Дайсі у праці «Вступ до вивчення конституційного права» (1885 р.) хоча перші ідеї що лягли в основу даної правової доктрини були висвітлені ще в античні часи, мислителями того часу[2].

І ось, через століття, після появи праці А. Дайсі даний принцип (концепція) був закріплений у Конституції нашої держави як один із основних принципів діяльності держави, хоча не слід ототожнювати його як одну із засад правової держави. Це окремий принцип/концепція що розвивалися разом та є дотичними але ніяк одне не є частиною іншого, хоча є досить багато думок з цього приводу.

З моменту його закріплення і до сьогодні відбулося досить багато досліджень (були навіть дисертаційні дослідження) стосовно принципу верховенства права та його застосування в нашій державі. За двадцять один рік існування Конституції однозначних відповідей, які повністю відповідали на наші питання, та повністю розкривали зміст принципу не було визначено. Це пояснюється тим, що зміст даного принципу (панування права у суспільстві) доктринально розглядається різними школами права, які взагалі можуть протирічити одна одній.

Взагалі, специфіка становлення принципу верховенства у в кожній країні залежить від особливостей науково-культурного розвитку, у тому числі і розвитку національної правової культури, утвердження цього принципу можливе за рахунок послідовного дотримання цілого ряду умов.

Так варто зазначити що одною із проблем що заважає як розуміння так і розгляд даного принципу є отримана Україною у спадщину радянська правова система, в основу якої було покладено правовий формалізм та позитивізм, а принцип верховенство права ототожнювався з принципом верховенства нормативно-правових актів держави (принцип верховенство закону). А правова норма (норма права) розглядалася як загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки, встановлене чи санкціоноване державою з метою регулювання суспільних відносин, що забезпечується примусовою силою держави.

На сьогоднішній час умовно можна поділити погляди вітчизняних вче-

них з приводу розуміння принципу верховенства права так:

— Найбільша частина вчених ототожнюють його з традиційним для радянської (доктрина позитивного права) юридичної теорії та практики принципом верховенства закону.

— Тлумачення верховенства права як елементу правової держави.

— Фактичне ототожнення верховенства права з верховенством розуму і справедливості (доктрина природного права).

— Розуміння під верховенством права пріоритет загально визнаних принципів і норм міжнародного права перед національним законодавством.

Першу характеристику принципу верховенства права, яка була б наближеною до сутності цього принципу в нашій країні, було надано Конституційним Судом України у рішенні від 2 листопада 2004 року за № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання. Судом було визначено: «Відповідно до частини першої статті 8 Конституції в Україні визнається та діє принцип верховенства права. Верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозахисну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом можуть бути проникнуті, передусім, ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема, норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу і рівність особи. Справедливість - одна з основних засад права є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права» [3].

З вибором європейського напрямку розвитку нашої держави, сталися зміни в законодавстві а саме внесено зміни щодо діяльності суду та органів виконавчої влади. Так було закріплено законами що принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

У рішеннях Європейського суду з прав людини подається різнобічне тлумачення цього принципу. Даний суд діє на основі європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. А так як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод є частиною національного законодавства України. Законом «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» (пункт 1) Україна визнала обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції [4].

У преамбулі цієї Конвенції верховенство права визнається як принцип, що об'єднує країни-учасниці Ради Європи. У своїх рішеннях Суд неодноразово звертається до зазначеного у Преамбулі Конвенції принципу і, вважаючи його одним із основоположних принципів функціонування країн-учасниць, надає йому тлумачення при вирішенні справ та розкриває його зміст через формулювання вимог, які виводяться з цього принципу. Про те принцип верховенства права не вичерпується лише зазначеними Європейським суд з прав людини вимогами що були визначені при вирішенні конкретних справ, та постійно збагачується новим змістом.

Тобто, виходячи з цього, верховенство права ніяк не полягає в ототожненні його із законодавством, тому як законодавство є лише однією з форм цього принципу. А об'єднавши тлумачення принципу верховенства права, що подані Конституційним Судом України та Європейським судом з прав людини можна отримати об'єктивне розуміння даного принципу. Про те багатогранність цього принципу та складність його сприйняття унеможлиблює виведення універсального визначення принципу верховенства права що було б придатним до кожного випадку його застосування, про що й йдеться у доповіді Венеціанської комісії «Про верховенство права» [5]. Так як даний принцип включає в себе загальнолюдські соціальні регулятори (норми моралі, традиції, звичаї), ідеологію справедливості, цінність добра та інші цивілізаційні досягнення, правові та політичні ідеї, наукові надбання правової теорії і практичний юридичний досвід, національне та міжнародне законодавство.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України № 2222-IV від 08.12.2004, № 2952-VI від 01.02.2011, № 586-VII від 19.09.2013 № 1401-VIII від 02.06.2016 / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Dicey A. V. Introduction to the study of the law of the constitution, 3 ed. A. V. Dicey. – London, 1889. – 463 p. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ia802701.us.archive.org/11/items/introductiontos04dicegoog/introductiontos04dicegoog.pdf>.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) / Конституційний Суд; Рішення, Окрема думка від 02.11.2004 № 15-рп/2004 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

4. Закон України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>.

5. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» «Про верховенство права» затверджена на 86-му пленарному засіданні (м. Венеція, 25–26 березня 2011 року). [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr).